

ÇOCUKLARDA CEZA SORUMLULUĞU ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Hüseyin H. Özsan*

Zehra Arıkan**

Hukuk ile psikiyatri arasında halen devam etmekte ve gelişmekte olan büyük bir etkileşim vardır (4). 1856 yılında kabul edilen ceza yasamızdan beri ülkemizde çocukların suç işlemeleri durumunda bir hekime muayene ettirildikten sonra ceza sorumluluklarının saptanması yapılagelmektedir (6).

Yürürlükte bulunan T.C.Y. nın 53,54 ve 55'inci maddeleri çocuklar hakkındaki esasları belirtir. Bu maddelere göre çocuklar için ceza sorumluluğun 3 dönemi vardır (1,2,3,5) :

1) Cezai Sorumsuzluk Dönemi : T.C.Y. nin 53. maddesi 11 yaşını bitirmemiş olanlar için takibat yapılamaz, ceza verilemez, işledikleri suç bir yıldan fazla hapis cezası öngörecektir nitelikte ise haklarında emniyet tedbirleri uygulanır demektir.

2) Tam Olmayan Sorumluluk Dönemi : İki kısım gösterir,

a) Şarta Bağlı Sorumluluk Dönemi (Farik ve Mümeyyiz Olma) : 12,13,14,15 yaşlarındaki çocukları içine alır. Çocuğun hekimler tarafından muayene edilmesi esastır. Hekimler tarafından farik ve mümeyyiz bulunmayan mahkemece de bu durumu kabul edilen çocuk için aynen 11 yaşını doldurmamış çocuklara uygulanan 53. madde yürürlüğe girer. Farik ve mümeyyiz olmakla 54. madde uygulaması başlar. Sorumlu tutulan çocuk suçunun cezasını tam olarak değil, yaşına göre belirlenen azaltılmış şekilde çeker.

b) İndirimli Ceza Dönemi : 16,17,18 yaşlarındaki çocukları içine alır. Yasal olarak farik ve mümeyyiz kabul edilirler. Bununla birlikte gelişimini henüz tamamlamamış bu çocukları yasa bir dereceye kadar korur, T.C.Y. nin 55. maddesine göre işlem görürler.

* Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Uzmanı

** Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Doçenti

3) Tam Sorumluluk Dönemi : 18 yaşın dolduğu günden itibaren işlenen suçlarda ceza sorumluluğu tamdır.

Biz bu çalışmamızda Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesindeki 2 yıllık farik ve mümeyyiz raporlarını gözden geçirirken farik ve mümeyyizlik kavramının uygulamada nasıl değerlendirildiğini ortaya koymak istedik.

YÖNTEM

1.9.1985 - 1.9.1987 tarihleri arasında, Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesine adli makamlarca gönderilen ve farik ve mümeyyiz olup olmadıklarının belirlenmesi istenen 369 çocuğun sağlık kurulu raporları gözden geçirilmiş ve değerlendirmeler %'ler halinde yapılmıştır.

BULGULAR

Adli makamlarca gönderilen ve farik ve mümeyyiz olup olmadıklarının belirlenmesi istenen 369 çocuğun yalnızca bir tanesi kızdı ve 14 tanesi hakkında «farik ve mümeyyiz değildir» şekilde karar verilmişti.

Suç sıralamasında ilk sırayı hırsızlık almaktaydı. 146 (% 39.5) çocuk hırsızlık, 36 (% 9.7) müessir fiil, 30 (% 8.1) yaralama, 15 (% 4) adam öldürmeye teşebbüs, 15 (% 4) fiili livata, 18 (% 4.8) hakaret, 16 (% 4.3) kavgaya karışma, 16 (% 4.3) ırza geçme, 10 (% 2.7) sarkıntılık, 5 (% 1.3) tehlikeli araba kullanma, 5 (% 1.3) kız kaçırma, 8 (% 2.1) yangın çıkarma, 6 (% 1.6) silah bulundurma, 6 (% 1.6) orman kanununa muhalefet, 5 (% 1.3) röntgencilik, 4 (% 1.1) tehdit, 4 (% 1.1) devlet malına zarar, 3 (% 0.8) evrakta tahrifat, 4 (% 1.1) islah evinden firar, 4 (% 1.1) darp, 3 (% 0.8) yasa dışı örgüte yataklık etmek, 3 (% 0.8) adam öldürme, 4 (% 1.1) yankesicilik yoluyla hırsızlık ve 3 (% 0.8) çocukta yanlış yere beyan verme suçlarından gönderilmişlerdi.

Gönderilen çocukların yaş dağılımına bakıldığında : 59 (% 15.9) tanesi 12, 55 (% 14.9) tanesi 13, 115 (% 31.2) tanesi 14 ve 140 (% 37.9) tanesi 15 yaşında idi.

Farik ve mümeyyiz olmadıklarına karar verilen 14 çocuğun yaş dağılımına bakıldığında : 8 (% 57.1) tanesi 12, 3 (% 21.4) tanesi 13, 2 (% 14.3) tanesi 14 ve 1 (% 7.1) tanesi 15 yaşında idi.

Farik ve mümeyyiz olmadıklarına karar verilenlerin suçlarına bakıldığında : 6 (% 42.9) hırsızlık, 3 (% 21.4) müessir fiil, 3 (% 21.4) bıçakla yaralama, 2 (% 14.3) orman kanununa muhalefet vardı.

Farik ve mümeyyiz olmadıklarına karar verilen 14 çocuk için bu kararın nedeni olarak gösterilen gerekçeler : 9 (% 64.3) tanesinde zeka geriliği olduğu, 4 (% 30.8) tanesinin ruhsal gelişiminin tam olmadığı ve 1 (% 7.1) tanesinin de epileptik olduğu şeklinde idi.

TARTIŞMA

Hukukta fark ve temyiz kavramı hakkında başlıca 2 görüş vardır. Bunlardan biri failin işlemiş olduğu fiilin bir suç olduğunu bilip bilmemesidir. Diğer ise failin, işlemiş olduğu fiilin sonuçlarını kavrayacak derecede ruhi gelişme gösterip göstermediğidir. 54. üncü maddede «eğer çocuk işlediği fiilin bir suç olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş ise cezası aşağıda yazılı şekilde indirilir» dediğine göre yasamız ilk sistemi benimsemektedir. Ancak uygulamada ikinci sistem esas alınmıştır. Eğer failin fiilin suç olduğunu bilip bilmeme şartı göz önünde bulundurulseydi, bu incelemenin her davanın ilk bilirkişisi olan yargıç tarafından yapılması gerekirdi. Temyiz Mahkemesi 5. Ceza Dairesinin 16.4.1949 tarihli 2238 esas, 1872 karar sayılı içtihadı ve 4. Ceza Dairesinin 27.11.1950 tarihli 10095 esas, 15575 karar sayılı oybirliği ile verilmiş kararında, fark ve temyiz muayenelerinin yargıçlarca yapılamayacağı, hekim muayenesinin gerekli olduğu belirtilmektedir (6).

Fark ve temyiz kavramını ruh hastalıkları ve zeka gerilikleri nedeni ile suç işleme durumlarından da ayırmak gerekir. Bu gibi durumlarda yapılacak muayene fark ve temyiz muayenesi ile ilgili olmayıp, doğrudan doğruya ruhsal muayenedir. Ceza yasamızın 46.ıncı maddesinde «fiili işlediği zaman şuurunun ve hareketinin serbestisini tamamen kaldırarak surette akıl hastalığına duçar olan kimseye ceza verilmez» 47.ınci maddesinde de «fiil işlediği zaman şuurunu hareket serbestisini, ehemliyetli derecede azaltacak surette akli malüliyete mübtela olan kimseye verilecek, ceza aşağıda yazılı şekilde indirilir» denildiğine ve herhangi bir yaş sınırı belirtilmediğine göre bütün suç işlemiş ruh hastalıklarının ve zeka gerilerinin bu maddelere göre yorumlanması ve muayenelerinin yapılması gerekir (6).

Bizim bulgularımıza baktığımızda, farik ve mümeyyiz olmadıklarına karar verilen çocuklarda, bu karara gerekçe olarak 9 tanesinde zeka geriliği ve 1 tanesinde de epilepsi'nin ileri sürüldüğünü görmekteyiz. Ancak 4 tanesinde kararın gerekçesi ruhsal gelişimin tam olmadığı şeklindedir. Bu durum bu kavramın tam olarak anlaşılma-mış olduğunu göstermektedir.

A.Ü. Tıp Fak. Adli Tıp Anabilim Dalında yapılmış olan benzer bir çalışmada farik ve mümeyyiz olmayanların oranı % 15.43 olarak bulunmuştur. Bu sonuç farklılığı, adli tıp eğitimi yapılması nedeni ile adı geçen kurumda bu kavramın daha iyi anlaşılması olmasından ileri gelebilir. Ve bu sonuç aynı zamanda psikiyatri uzmanlık eğitimi sırasında adli psikiyatri konusuna daha fazla özen gösterilmesi gerektiğini de göstermektedir.

Adli makamlarca gönderilen 369 çocuktan yalnızca 1 tanesinin kız olması, toplumun kız çocuklarına karşı daha koruyucu, kollayıcı ve kontrollü davrandığının bir göstergesi olabilir.

Çocukların işlediği suçlarda hırsızlığın ilk sırayı alması da dikkat çekicidir. Diğer demografik bilgiler yeterli olmadığından bu durumun yorumlanması oldukça güçtür.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz : fark ve temyiz kavramı ruh hastalıkları ve zeka gerilikleri ile ilgili bir kavram olmayıp, yaş küçüklüğü nedeni ile deneyimsizlik, bilgi ve görgü eksikliği gibi sosyal durumlarla ilgili bir kavramdır. Bu durum hekimlerce tam olarak anlaşılır ve yeterli titizlikle uygulanırsa, benzer çalışmalardan elde edilecek veriler çok değişik olabilir.

ÖZET

1.9.1985 - 1.9.1987 tarihleri arasında Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesine adli makamlarca gönderilen ve ceza sorumluluğunun olup olmadığının belirlenmesi istenen 369 çocuğun sağlık kurulu raporları incelenmiştir.

Bu 369 çocuğun yalnızca 14 tanesinin (% 3.8) ceza sorumluluğunun olmadığına karar verilmiştir. Bu kararın nedeni olarak gösterilen gerekçeler, 9 tanesinde zeka geriliği, 4 tanesinde ruhsal gelişimin tam olmaması ve 1 tanesinde de epilepsi idi. Bu bulgular tartışılmıştır.

Anahtar Kelime : Ceza Sorumluluğu

SUMMARY

A Study On Criminal Responsibility Of Children

369 children's medical committee reports, which were sent to Elazığ Mental Hospital (an asylum in Turkey) for determination of their criminal responsibility between the dates of 1.9.1985 - 1.9.1987, were investigated.

The medical committee reports of these children showed that only 14 (% 3.8) of the 369 children referred were found not responsible for their crimes. The reasons for not being responsible of the crimes were; IQ problems in nine children, lack of full development of mental health in four of them and epilepsy in one of the children. These results are discussed.

Key Word : Criminal Responsibility

KAYNAKLAR

1. Akgün N : Ceza Hukuku Alanında Adli Psikiyatri, Adli Psikiyatri, 1987, Ankara, Sayfa : 55-115.
2. Aykaç M : Cezai Sorumluluk, Adli Tıp, 1987, İstanbul, Sayfa : 383-395.
3. Kamay BT : Adli Tıbbın Sahası, Adli Tıp, 1959, Ankara, Güzel İstanbul Matbaası, Sayfa : 5-6.
4. Kaplan HI Freedman AM Sadock BJ : Forensic Psychiatry, Comprehensive Textbook of Psychiatry, Third Edition, 1980, Williams and Wilkins, Baltimore, London, Sayfa : 3043-3083.
5. Özbek A : Ceza Hukuku ve Ruh Hastalıkları, Adli Psikiyatri 1980, Adalet Bakanlığı Yayınları Yeni Seri No : 44, Ankara, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Sayfa : 12-62.
6. Tunali İ Kendi Ö : Fark ve Temyiz Kudreti ile İlgili Bir Araştırma, Adalet Dergisi, Sayfa : 177-190, 1987.